

DANMARKS NATIONALBANK

25. SEPTEMBER — NR. 17

FÆRØSK ØKONOMI

Højkonjunktur og pres på arbejdsmarkedet

- Færøsk økonomi er inde i en højkonjunktur, der er drevet af store eksportindtægter fra opdrættet laks, der i øjeblikket afregnes til høje priser, og gode fangster i fiskeriet. Ledigheden er lav, og især byggeriet mangler arbejdskraft.
- Finanspolitikken på Færøerne har under tidligere højkonjunkturer været procyklisk og dermed ikke medvirket til at stabilisere den økonomiske udvikling. Det mønster ser ud til at gentage sig, og det indebærer en risiko for overophedning.
- Nationalbanken vurderer derfor, at overskuddet på de offentlige finanser skal øges hurtigere end planlagt. Landstyret og kommunerne bør overveje at udskyde dele af de offentlige investeringer. Med gode konjunkturer er det et godt tidspunkt at håndtere udfordringerne for de offentlige finanser på længere sigt.

100 pct.

er eksportpriserne for færøsk laks steget siden 1. halvår 2012

[Læs mere](#)**20 pct.**

højere anlægsbudgetter opererer de færøske kommuner med i 2017

[Læs mere](#)**5 pct. af BNP**

skal de offentlige finanser forbedres med for at sikre langsigtet holdbarhed

[Læs mere](#)

KONTAKT

Niels Lynggård Hansen
Underdirektør og chef for
Økonomi og Pengepolitik

nlh@nationalbanken.dk
+45 3363 6571

ØKONOMI OG
PENGEPOLITIK

Kapacitetspres i økonomien

Den færøske økonomi er inde i en højkonjunktur med pres på produktionskapaciteten. Opsvinget begyndte i 2013, og Færøernes Økonomiske Råd, FØR, skønnede i den seneste prognose fra september, at fremgangen er fortsat i 2017, jf. FØR (2017b). Især har eksporten af fisk trukket væksten op siden 2013. Det private forbrug har også bidraget, men ikke i samme grad som under den forrige højkonjunktur. Beskæftigelsen er steget jævnt med ca. 2.300 personer (knap 10 pct.) siden 2. kvartal 2013, og ledigheden er lav.

FØR skønner, at værdien af produktionen (nominelt bruttonationalprodukt, BNP) steg 6,8 pct. sidste år, jf. figur 1. Det er omtrent samme høje vækst som i de foregående år. FØR vurderer, at BNP vil stige henholdsvis 6,0 og 4,1 pct. i 2017-18.

Den færøske økonomi er lille og åben med en koncentreret erhvervsstruktur, der i høj grad afhænger af fiskeri og fiskeopdræt. I fiskeriet er aktiviteten bl.a. følsom over for ændringer i fiskebestandene, mens opdræt af fisk i havbrug er mere stabilt, om end der er biologiske risici. Det indebærer, at der med mellemrum er store udsving i økonomien. Fiskeri- og opdrætserhvervet udgør en sjettedel af den samlede bruttoværditilvækst på Færøerne og over 95 pct. af vareeksporten ekskl. skibe og fly. Færøsk økonomi er dermed meget afhængig af udviklingen i fangstmængder og fiskepriser. Begge svinger en del over tid, men ikke nødvendigvis i samme retning for de forskellige fiskerityper og fiskearter. Da indtjeningen i stigende grad har fordelt sig på flere forskellige slags fiskerierhverv, bidrager det i nogen grad til at mindske sårbarheden i økonomien som helhed. Derudover kan fremgangen i opdrætserhvervet, hvor produktionen bedre kan planlægges sammenlignet med et mere svingende fiskeri, bidrage til øget stabilitet i færøsk økonomi.

Vurderingen af den færøske økonomi vanskelig-gøres af, at det færøske statistikbureau, Hagstova Føroya, kun opgør nationalregnskabet i værdier (løbende priser). Derudover går der nogen tid fra udgangen af et år, til der foreligger tal for nationalregnskabet. Alle tal i analysen er i løbende priser, medmindre andet er angivet.

Ifølge Landsstyreområdet for Finansanliggender er kapacitetspresset i færøsk økonomi betydeligt med et estimeret produktionsgab på henholdsvis 4,4 og

Fakta om Færøerne

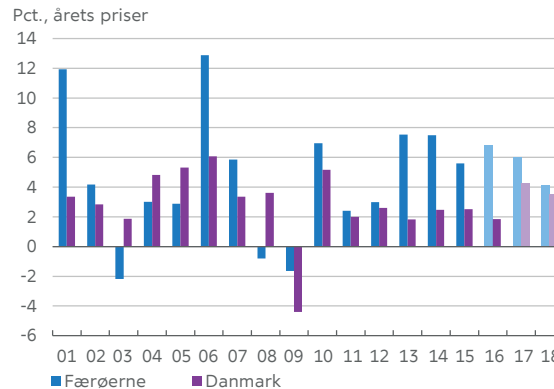
Folketal (primo 2017)	49.864
Bruttonationalprodukt, BNP (2015, mia. kr.)	16,7
pr. indbygger ¹ (1.000 kr.)	342,7
Disponibel bruttonationalindkomst, BNI (2015 ² , mia. kr.)	17,1
pr. indbygger ³ (1.000 kr.)	370,1
Valuta	Danske kroner

Kilde: Hagstova Føroya, Danmarks Statistik og egne beregninger.

1. Til sammenligning var BNP pr. indbygger i Danmark 358.000 kr. i 2015.
2. Foreløbige tal.
3. Til sammenligning var disponibel BNI pr. indbygger i Danmark 364.000 kr. i 2015.

Høj vækst i værdien af produktionen siden 2013

Figur 1

Anm.: BNP i løbende priser. 2016-18 er en prognose for Færøerne. 2017-18 er prognosen for Danmark.

Kilde: Hagstova Føroya, FØR og Danmarks Nationalbank.

5,0 pct. af BNP i 2016 og 2017.¹ Kombineret med, at ledigheden er lav, indikerer det, at der er stort pres på kapaciteten med betydelig risiko for overophedning.

Fremgang i beskæftigelsen og lav ledighed

Siden 2013 har det meste af stigningen i antallet af lønmodtagere fundet sted i den private sektor, der har stået for fire ud af fem nye job. Fremgangen har især været trukket af byggeriet, opdrætserhvervet og handel mv. I den offentlige sektor er det især i kommunerne, der har drevet beskæftigelsen med en stigning på 11 pct. siden 2. kvartal 2013.

Tempoet i fremgangen er steget det seneste år. Beskæftigelsen er øget med 3,1 pct. i 2. kvartal 2017 i forhold til samme kvartal året før. Den årlige vækst var til sammenligning 2,2 pct. år til år i 2. kvartal sidste år.

De seneste 12 måneder har fremgangen i beskæftigelsen fortsat været størst i den private sektor, hvor især en stor fremgang i opdrætserhvervet har øget antallet af lønmodtagere i branchen med 20 pct. år til år, jf. figur 2. Produktionen kræver relativt lidt arbejdskraft, og arbejdsproduktiviteten i erhvervet er høj.²

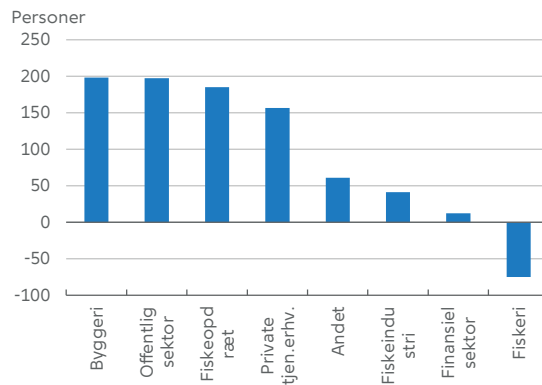
Beskæftigelsen i byggeriet er steget 11 pct. det seneste år bl.a. som følge af store offentlige anlægsarbejder. Antallet af beskæftigede i byggeriet er i midten af 2017 på niveau med byggeboomet under den seneste højkonjunktur i årene omkring 2007. Samlet har opdrætserhvervet og byggeriet stået for hvert andet nye job siden 2. kvartal 2016.

I den offentlige sektor har især social- og sundhedsområdet trukket beskæftigelsen frem det seneste år med en stigning på 2,6 pct. år til år i 2. kvartal 2017. Det bidrog med lidt mere end hvert tiende nye job, men – som i tidligere år – har kommunerne også ansat flere.

Arbejdsstyrken er udvidet i løbet af opsvinget, og stigningen i beskæftigelsen har derfor været større end faldet i ledigheden, jf. figur 3.

Fremgangen i beskæftigelsen er bredt funderet

Figur 2

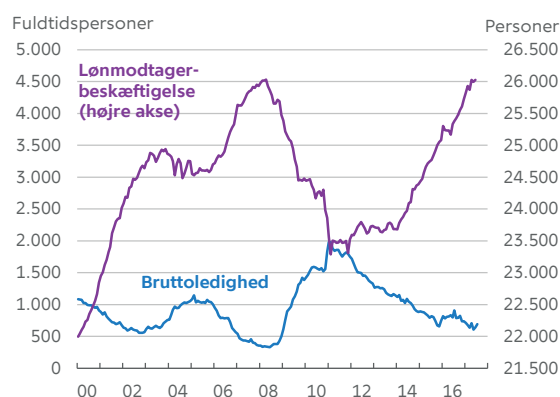

Anm.: Ændring i antal personer for hver branche i 2. kvartal 2017 i forhold til samme kvartal året før.

Kilde: Hagstova Føroya.

Beskæftigelsen er steget mere end ledigheden er faldet under opsvinget

Figur 3

Anm.: Sæsonkorrigerede tal.

Kilde: Hagstova Føroya.

¹ Landsstyreområdet for Finansanliggender angiver, at estimatet er underlagt øget usikkerhed på grund af datagrundlaget.

² Erhvervet har beskæftiget under 4 pct. af lønmodtagerne, men har skabt over 6 pct. af bruttoværditilvæksten på Færøerne i 2013-15.

Ledigheden udgjorde 2,5 pct. af arbejdsstyrken i juli 2017, hvilket er lavt i en historisk sammenhæng. Den lave ledighed er et tegn på et stigende kapacitetspres. En stor andel af virksomhederne på Færøerne angiver, at mangel på arbejdskraft er en begrænsende faktor for aktiviteten, jf. figur 4.

Niveauet for ledighed kan ikke direkte sammenlignes med andre økonomiers, da befolkningen på Færøerne er relativt mobil og reagerer på høj ledighed med udvandring. Således faldt arbejdsstyrken under krisen som følge af nettoudvandring, mens den seneste fremgang i økonomien har øget arbejdsstyrken bl.a. på grund af nettoindvandring af især færinger bosat i udlandet, jf. figur 5. Hertil kommer en højere erhvervsfrekvens.

Et betydeligt antal færinger, især inden for håndværk og byggeri, har bopæl på Færøerne, men arbejder i udlandet, bl.a. på grund af højere løn og skattefordele. Landsstyret kan delvist afbøde manglen på arbejdskraft ved at reducere skattefordelene. Ud over at mindske risikoen for overophedning vil det også øge skatteindtægterne.

Fiskeri af makrel og sild klarede sig godt på sjette år

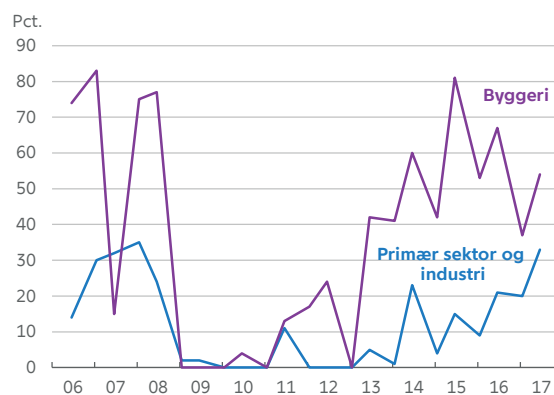
Fiskeriet gik frem i 2016, og værdien af eksporten steg 6,9 pct., jf. figur 6. Det skyldes større fangster, mens eksportpriserne samlet set trak en anelse ned. Det pelagiske fiskeri af bl.a. sild og makrel klarer sig bedst, mens det traditionelle bundfiskeri, der primært fisker torsk, sej og kuller omkring Færøerne, fortsat er økonomisk trængt.

Bundfiskeriet er kendetegnet ved, at bestandene af fisk er lokale og ikke på gennemtræk som pelagiske fisk. Derfor er reguleringen et færøsk anliggende. Bestandene af bundfisk som eksempelvis torsk og kuller har været historisk lave, bl.a. som følge af, at fangsterne har ligget over havbiologernes anbefalinger i de seneste årtier, jf. Rigsombudsmanden (2016). På trods af lave bestande af torsk i havet omkring Færøerne udgjorde eksporten af torsk 9 pct. af den samlede værdi for fiskeeksporten i 2016. Det skyldes bl.a. muligheden for at fiske torsk i især den russiske fiskezone i Barentshavet. Adgangen til fiskeri i andre landes fiskezoner skyldes Færøernes bilaterale aftaler, jf. boks 1.

Indtjeningen i det pelagiske fiskeri har været høj siden 2010. Det skyldes primært, at en større bestand af makrel omkring Færøerne har ført til, at fangsten i 2011-16 i gennemsnit har været mere

Mangel på arbejdskraft på Færøerne

Figur 4

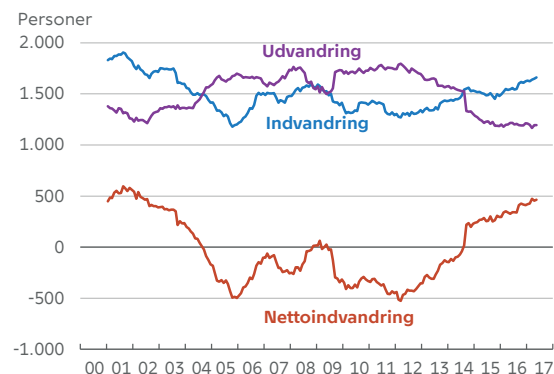

Anm.: Andel af virksomheder der angiver mangel på arbejdskraft som en begrænsende faktor for produktionen.

Kilde: Hagstova Føroya.

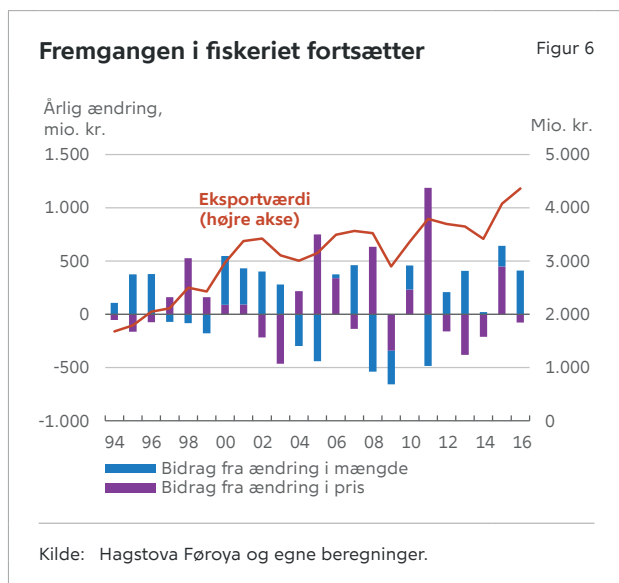
Fremgangen i økonomien har medført nettoindvandring til Færøerne

Figur 5

Anm.: Hver observation er summen af seneste 12 måneder.

Kilde: Hagstova Føroya.

end tre gange større end de foregående seks år. Fangsterne er samtidig blevet afsat til højere priser, så eksportværdien har været næsten fem gange højere. Selv om kvoten på makrel i 2016 var omtrent 15 pct. lavere end i 2015, steg værdien af eksporten 16,5 pct. på grund af højere priser og en lidt højere eksporteret mængde.

Efter et godt år i 2015 faldt fangsten af sild mere end 20 pct. i 2016, hvilket kun delvist blev modgået af svagt stigende eksportpriser. Fangsterne af blåhvilling steg betydeligt i 2016, så værdien af eksporten gik 9 pct. frem på trods af faldende priser.

Efter anbefaling fra International Commission for the Exploration of the Sea, ICES, er de samlede kvoter for sild, makrel og blåhvilling i det nordlige Atlanterhav sat op i 2017. For at fastholde Færøernes andel har landsstyret hævet de færøske kvoter tilsvarende. Det vil bidrage positivt til den i forvejen gunstige økonomi. På længere sigt er det dog tvivlsomt, om de høje vækstrater for det pelagiske fiskeri kan fortsætte.

Ifølge Færøernes fiskeriundersøgelser stiger tilgangen af unge fisk i bundfiskeriet for især sej og kuller. Bestandene er stadig lave, men kan som følge af tilgangen af fisk forventes at være på vej op. Det tyder på, at øget fiskeri langs Færøernes kyster kan blive muligt inden for et par år.

Landsstyret fremsatte 22. maj 2017 et forslag om reform af reguleringen af fiskeriet, jf. boks 2. Landssty-

Fiskeriaftaler med omkringliggende kyststater

Boks 1

Fiskeriet inden for den færøske fiskerizone er underlagt færøsk lovgivning.¹ Det færøske havforskningsinstitut, Havstovan, rådgiver om dette fiskeri.

Fiskeriet i det nordlige Atlanterhav uden for kyststaternes fiskerizoner er reguleret af Northwest Atlantic Fisheries Organization, NAFO og North-East Atlantic Fisheries Commission, NEAFC. Det er Kongeriget Danmark, der formelt er medlem af organisationerne, for så vidt angår Færøerne og Grønland, men det er færøske og grønlandske repræsentanter, der udgør delegationen til møderne, og som har fuldt forhandlingsmandat.

Derudover har Færøerne indgået en række bilaterale fiskeriaftaler, der giver mulighed for færøske fartøjer at fiske i andre landes fiskerizoner. Disse bilaterale aftaler er med EU, Grønland, Island, Norge og Rusland. Det er eksempelvis vigtigt for dele af den færøske fjernfiskerflåde at kunne fiske torsk og kuller i Barentshavet. De færøske kvoter i Barentshavet er tæt knyttet til Ruslands muligheder for at fiske blåhvilling og makrel i den færøske fiskerizone.

I 2014 indgik Færøerne en 5-årig aftale med EU og Norge om fordelingen af makrel. Denne aftale kom efter uenighed mellem kyststaterne om fordelingen af makrelbestanden i 2010-13.

Der er uenighed mellem kyststaterne om fordelingen af sildebestanden, og derfor fastsætter bl.a. Færøerne for tiden selv sine kvoter. Det samme er tilfældet for bestanden af blåhvilling.

¹ Et lands fiskerizone udgøres af havet 200 sømil fra land.

ret foreslog bl.a., at fiskerirettigheder skal udloddes på markedsbaserede vilkår, hvor en del af kvoterne sælges på auktion. Det kan potentielt øge landsstyrets andel i de overnormale profitter og lønninger i fiskerierhvervet, der stammer fra gratis eller billig adgang til den fælles fiskeressource, den såkaldte ressourcerente. Fiskeriet havde i 2015 betydelige overnormale profitter i omegnen af 1 mia. kr. årligt, jf. Rigsombudsmanden (2017). Der kunne imidlertid ikke opnås enighed i Lagtinget inden sommerferien, så forslaget faldt.

Reformforslagets markedsbaserede tilgang, der potentielt øger landskassens andel i ressource- renten, er positivt og skal give et væsentligt bidrag

Landsstyrets forslag til fiskerireform

Boks 2

Landsstyrets forslag følger tre hovedprincipper:

- Uddeling af kvoter skal være markedsbaseret
- Biologisk baseret forvaltning af fiskebestande
- Alle fiskerettigheder skal være færøsk ejede.

Fremover ønsker landsstyret, at en del af kvoterne sælges på auktion som korte eller længerevarende fisketilladelser. Den del af kvoterne, der ikke sælges på auktion, vil blive pålagt en ressourceafgift svarende til prisen på kvoterne. Dermed kan landskassen få en større andel af ressourcenrenten, der hidtil i for høj grad er kapitaliseret i overnormale profitter og lønninger til en begrænset gruppe i det færøske samfund.

Hidtil er bl.a. reguleringen af bundfisk sket ved at tildele fiskedage, dvs. antal dage, hvor skibene kan fiske frit inden for et bestemt område. Det gør det ifølge landsstyret vanskeligt at opretholde en forsvarlig forvaltning af fiskebestandene for bundfisk. Systemet med fiskedage foreslås derfor ændret til kvoter baseret på biologisk rådgivning. Systemet minder om metoden bag tildeling af kvoter på de områder, hvor Færøerne er bundet af aftaler med andre lande.

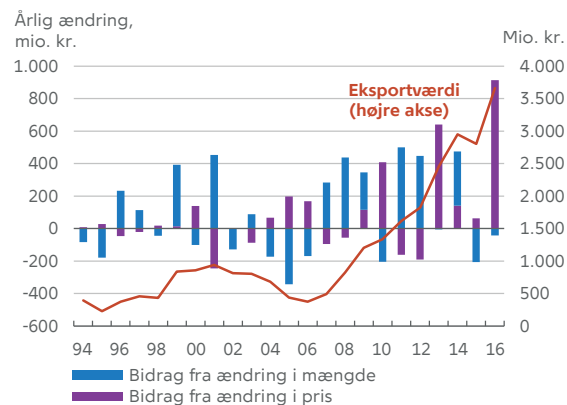
Den nuværende fiskerilovgivning tillader en udenlandsk ejerandel på 67 pct. af egenkapitalen. Landsstyret foreslår, at rederierne i fremtiden skal være 100 pct. færøsk ejet, hvilket vil sige, at virksomheden skal have været hjemmehørende på Færøerne i mindst fem år. Der vil ikke være begrænsninger af udenlandsk finansiering af skibfartøjer mv. Der vil blive en overgangsordning.

til at sikre finanspolitisk holdbarhed på længere sigt. Det er vigtigt, at udbudsprocesserne bliver transparente, og at landsstyret sikrer flerårige licensperioder, der understøtter investeringerne i fiskerierhvervet.

Reformforslaget blev genfremsat 14. september med nogle justeringer.

Stærkt stigende laksepriser i 2016 får opdrætserhvervet til at boome

Figur 7

Anm.: Ifølge Hagstova Føroya eksporteres kun opdrættet laks. Hvis der er fanget vildlaks til eksport, er mængderne små.
Kilde: Hagstova Føroya og egne beregninger.

Havbrug er tæt på produktionsgrænsen, men høje priser sikrede fortsat fremgang i 2016

Siden 2006 er havbrugene, der opdrætter laks, gået frem, så værdien af lakseeksporten i 2016 var omtrent tidoblet, jf. figur 7.³

I 2016 fortsatte fremgangen på grund af kraftigt stigende afregningspriser. Det afspejler et fald i det globale udbud af laks på 7 pct., bl.a. som følge af et algeudbrud i Chile, der ramte landets havbrug, og biologiske udfordringer for havbrugene i Norge kombineret med stærk global efterspørgsel, jf. De Forenede Nationer (2017a).

Priserne er faldet siden udgangen af 2016. I juni 2017 var eksportprisen på laks dog fortsat på niveau med midten af 2016. De færøske eksportpriser på laks er steget ca. 100 pct. siden 1. halvår 2012 selv efter faldet i 1. halvår 2017. Kapaciteten for opdræt af laks på Færøerne er fuldt udnyttet. Forventningen i markedet er, at de høje priser understøttes af global efterspørgsel efter laks samt fysiske og regulerings-

³ Havbrugene har tidligere i et vist omfang opdrættet ørred. Siden 2010 er der ikke sat nævneværdige mængder ørredyngel ud, og der forventes derfor ikke nogen slagtning af ørred de kommende år, jf. Rigsombudsmanden (2016).

mæssige begrænsninger på væksten i den globale produktion, jf. De Forenede Nationer (2017b). Yderligere fremgang baseret på en større produktion eller endnu højere priser i løbet af de næste par år synes at være begrænset.

Færøernes største virksomhed, Bakkafrost, planlægger at investere for over 2 mia. kr. i bl.a. landanlæg i 2016-20. Ifølge selskabet bliver det dermed muligt at øge tidsrummet på land, hvor ungfiskene (smolt) vokser sig større, inden de sættes ud i fjordene, så produktionskapaciteten over en årrække øges med ca. 30 pct. begyndende fra 2020. Der er derfor på længere sigt potentiale for øget produktion af laks på Færøerne. Ud over øget kapacitet medfører længere tid i ferskvand i landanlæggene, at fiskeopdrættet er mindre udsat for sygdomme, og dermed reduceres risikoen for udsving i produktionen, jf. Bakkafrost (2016).

Stigende eksport af fisk har givet store overskud på handelsbalancen for varer

Opsvinget i færøsk økonomi stammer i altovervejende grad fra fremgangen i eksporten af fisk. Siden 1. halvår 2012 er eksporten ekskl. skibe og fly steget ca. 75 pct., mens importen ekskl. skibe og fly kun er steget lidt mere end 30 pct. Overskuddet på handelsbalancen for varer har de seneste 12 måneder været 7,3 pct. af BNP (1.370 mio. kr.) i juni 2017.⁴ Overskuddet skal bl.a. ses i lyset af de højere priser på laks. Handelsoverskuddet på varer har stabiliseret sig på et højt niveau det seneste år i takt med, at væksten i importen er taget til. Under den forrige højkonjunktur havde Færøerne et tilsvarende stort underskud.

Der findes ikke en opgørelse af betalingsbalancen efter 2012, men overskuddet må forventes at være et betydeligt. Selv om den seneste opgørelse af handelsbalancen for tjenester fra 2012 viste et stort underskud, trækker en række faktorer betydeligt op. Oven i det store overskud på handelsbalancen for varer kommer et positivt bidrag fra lønindkomster fra personer, der bor på Færøerne, men arbejder i udlandet (inkl. Danmark), og bloktilskuddet fra den danske stat.⁵

Kreditvæksten er begrænset, men huspriserne kan øge kreditgivningen i de kommende år

Kreditvæksten har været afdæmpet i løbet af opsvinget, mens indlån i bankerne er steget betydeligt. Det seneste år har de færøske bankers samlede udlån til virksomheder og husholdninger været mindre end det samlede indlån. Bankerne har haft et indlånsoverskud siden 2015, når ind- og udlån for den offentlige sektor og non-profit-organisationer rettet mod husholdningerne inkluderes.

Udlån til virksomheder steg 6 pct. år til år i juni 2017, hvilket er hurtigere end i de foregående år. I samme periode steg virksomhedernes indlån i bankerne 11 pct.

Fiskeriet, som i tidligere kriseperioder har været kilde til, at bankerne led store kredittab, har i dag et lavt låneomfang i de færøske banker. Lån til især større private investeringer ydes i nogle tilfælde af udenlandske banker. Investeringerne foregår særligt i opdrætsindustrien, der i disse år har så store overskud, at virksomhederne i et vist omfang kan finansiere sig internt.

Husholdningernes indlån steg 5 pct. år til år i juni. Samtidig er bankernes udlån til husholdninger, der primært går til boligformål, steget 5 pct. år til år. Væksten er omtrent uændret i forhold til sidste år. Boligpriserne i Tórshavn steg 17 pct. i 2016, og stigningen fortsatte i 1. kvartal 2017, jf. figur 8. De nominelle huspriser er dermed højere end under den seneste højkonjunktur, der toppede i 2007. De højere huspriser kan give anledning til højere udlånsvækst til husholdninger. Huspriser er en ledende indikator for kreditvækst i en række andre lande, herunder i Danmark, jf. Grinderslev mfl. (2017). Set i lyset af stigningen i boligpriserne og den store tilflytning til Færøerne er boligbyggeriet fortsat lavt.

Boligmarkedet på Færøerne er generelt kendetegnet ved, at køber afdrager lån hurtigere end i eksempelvis Danmark. Det gør boligejernes modstandskraft større, hvis der opstår stød til økonomien, og kan lægge en dæmper på prisudviklingen.

4 Inkl. skibe og fly.

5 Handelsunderskuddet for tjenester var ca. 1 mia. kr. i 2012. Nettoindkomsten til beskæftigede uden for Færøerne var i 2012 opgjort til 800 mio. kr. Dertil kommer posten overførsler på ca. 800 mio. kr. i 2012, der især dækker over bloktilskuddet (642 mio. kr. i 2017).

Færøske boligejere betaler ikke grund- og ejendomsskatter, hvilket alt andet lige trækker brugerpriisen ned, så prisniveauet holdes oppe. Skattefradrag for renter på boliglån trækker i samme retning. Både loftet og procentsatsen for boligejernes renteudgifter er sat gradvist ned siden 2009, så 35 pct. af renteudgifterne op til et loft på 110.000 kr. refunderes i 2016. I 2018 sættes loftet ned til 100.000 kr. årligt.

Det Systemiske Risikoråd henstillede i marts 2017 til, at erhvervsministeren aktiverer den systemiske buffer for eksponeringer på Færøerne, jf. Det Systemiske Risikoråd (2017). Den færøske økonomi er lille og åben med en koncentreret erhvervsstruktur. Det gør økonomien sårbar over for negative økonomiske stød, der direkte eller indirekte kan medføre tab for bankerne og forstærke udsving i økonomien. Historisk har der været store udsving i den færøske økonomi og stor variation i bankernes nedskrivninger. Derfor vurderede Rådet, at den finansielle sektor er sårbar over for de strukturelle forhold, der kendetegner færøsk økonomi.

Erhvervsminister fastsatte i maj 2017 den systemiske kapitalbuffer for færøske kreditinstitutter til 1 pct. fra 1. januar 2018, jf. Erhvervsministeriet (2017). Det Systemiske Risikoråd vurderede, at de færøske banker kan opfylde kravet med deres aktuelle kapitalniveau.

Rådet vurderede, at buffersatsen bør øges over de kommende år. Rådet vil inddrage de færøske myndigheder i drøftelsen af et passende niveau for buffersatsen, og hvor hurtigt den skal indføres.

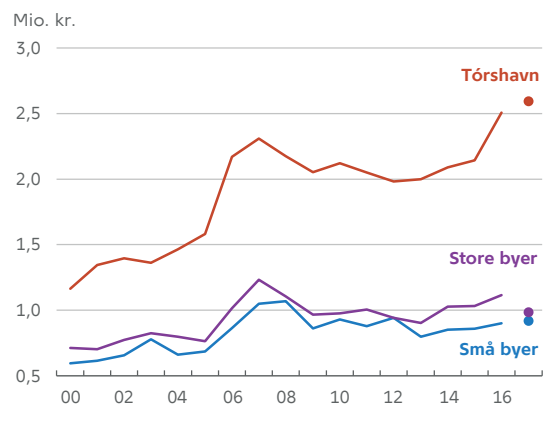
Forbrugerpriserne er steget

Forbrugerpriserne steg 1,5 pct. år til år i 2. kvartal 2017, jf. figur 9. De stigende priser er drevet af lidt højere oliepriser på verdensmarkedet siden midten af 2016, hvilket trækker priserne på energi op.

Udsvingene i energikomponenten ved ændringer i olieprisen er højere på Færøerne end i Danmark. Det skyldes bl.a. forskelle i afgifter.⁶

Boligpriserne i Tórshavn løber fra resten af landet

Figur 8

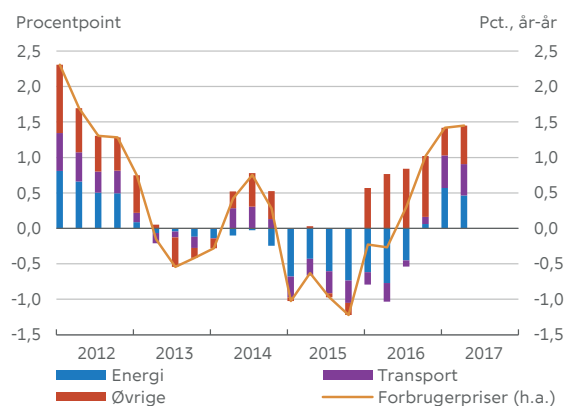

Anm.: 2017 dækker kun 1. kvartal og derfor et begrænset antal handler.

Kilde: Hagstova Føroya og Betri.

Forbrugerpriserne stiger igen efter et par år med fald

Figur 9

Anm.: I modsætning til det danske forbrugerprisindeks er renteudgifter til bolig inkluderet i det færøske prisindeks i stedet for en imputeret lejeværdi af egen bolig. I figuren er vækstbidraget fra renteudgifter til boliger taget ud. Øvrige er inkl. afrunding.

Kilde: Hagstova Føroya og egne beregninger.

⁶ Vægten for komponenter i forbrugerprisindekset, hvor olie- og energipriser har direkte effekt, er omtrent ens i Danmark og på Færøerne.

Landsstyret bør stramme finanspolitikken og sikre langsigtet holdbarhed

Færøernes Økonomiske Råd og Hagstova Føroya vurderede i september 2017, at det offentlige forbrug i landet og kommunerne steg 9,1 pct. i 2016 og forventes at stige 2,1 pct. i 2017 og 3,3 pct. i 2018, jf. FØR (2017b). Det er en betydelig fremgang i det reale offentlige forbrug set i lyset af de lave stigninger i forbrugerpriserne. Det er uhensigtsmæssigt i den nuværende konjunktursituation.

Den offentlige saldo blev i 2015 positiv for første gang siden finanskrisen som følge af et overskud i kommunerne og i sociale fonde, der bl.a. dækker arbejdsløsheds-kassen og den offentlige pensionsfond, jf. figur 10.

Underskuddene siden krisen stammede især fra landskassen, der først i 2016 fik overskud på drifts-, anlægs- og udlånssaldoen, DAU-saldoen. Finansloven for 2017 budgetterer med et overskud på DAU-saldoen for landskassen på 0,8 pct. af BNP (148 mio. kr.). Overskuddene skyldes dog overvejende budgeteffekter af de stærke konjunkturer, der giver stigende indtægter og færre udgifter.

Dertil kommer, at overskuddet i landskassen i 2017 modsvarer af et budgetteret underskud i kommunerne på 1,2 pct. af BNP (226 mio. kr.). Ifølge Landsstyreområdet for Finansanliggender skal underskuddet dog tages med forbehold, da bl.a. skatteindtægterne i kommunerne sandsynligvis vil stige mere end budgetteret på grund af de gode konjunkturer. Landsstyret vurderer, at kommunerne vil få et overskud i 2017.

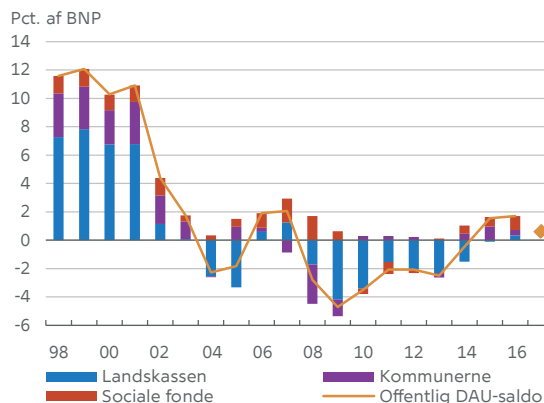
Ifølge landsstyrets økonomi- og regnskabsforvaltning, Gjaldstovan, steg kommunernes anlægsinvesteringer 41 pct. i 2016, og kommunerne budgetterer med en yderligere stigning på 20 pct. i 2017. De store stigninger i kommunernes investeringer understreger behovet for, at landsstyrets og kommunernes budgetter koordineres bedre, så landsstyret sikrer en samlet styring af de offentlige finanser.

Overskuddet i de sociale fonde er steget fra 0,7 pct. af BNP i 2015 til forventet 1,1 pct. af BNP i 2017.

Overskuddene på den offentlige saldo i de seneste par år er begrænsede i betragtning af, at Færøerne er midt i en højkonjunktur, hvor væksten (i løbende priser) har ligget mellem 6 og 8 pct. om året. Den lave ledighed og mangel på arbejdskraft hos virk-

Overskuddet på den offentlige saldo er ikke stort nok i lyset af opsvinget

Figur 10

Anm.: Især tallene for 2017 er behæftet med usikkerhed, da der ikke er et klart estimat for kommunernes saldo. Indtægterne for land og kommuner bliver muligvis højere end budgetteret, hvilket vil trække saldoen op. Faldet i 2002 skyldes især, at bloktilskuddet fra den danske stat blev reduceret med omtrent en tredjedel.

Kilde: Hagstova Føroya (frem til og med 2013) og Landsbanken (2014-17).

somhederne, kombineret med en stærk stigning i boligpriserne, understreger nødvendigheden af, at landsstyret og kommunerne undgår at øge aktivitetsniveauet. Hidtil har landsstyret ikke været i stand til at forbedre de offentlige finanser tilstrækkeligt under højkonjunkturer. Det betyder, at landsstyret udskyder nødvendige tilpasninger og risikerer at skulle gennemføre opstramninger under en lavkonjunktur.

Beregninger fra FØR viser, at den offentlige sektors forbrug og investeringer historisk er steget, når indtægterne er gået op på grund af forbedrede konjunkturer. Det har derfor haft en forstærkende effekt i både opgangs- og nedgangstider, jf. FØR (2015b). Stigningen i den offentlige beskæftigelse siden 2013, da det nuværende opsving begyndte, indikerer, at mønsteret er ved at gentage sig, hvor øget offentligt forbrug øger aktiviteten på et i forvejen presset arbejdsmarked, jf. figur 11.

Landsstyret, kommunerne og offentligt ejede virksomheder planlægger desuden en række store investeringer. Investeringsomfanget skulle efter planerne stige 20 pct. i 2014-16, jf. FØR (2015b). Det forventes at stige yderligere 34 pct. fra 2016 til 2018 (fra 1,3 mia. kr. til 1,7 mia. kr.).

Importindholdet i mange af disse investeringer er stort, men på grund af det samlede omfang vil de bidrage betydeligt til den økonomiske vækst og til risikoen for flaskehalse, særligt inden for byggeriet, hvor der i forvejen er et stort kapacitetspres. Mere end hver anden byggevirksomhed angiver mangel på arbejdskraft som en begrænsende faktor for væksten.

Omfanget af investeringer i den offentlige sektor og i offentligt ejede virksomheder samt det øgede offentlige forbrug risikerer at presse økonomien yderligere over kapacitetsgrænsen. Det kan resultere i et overophedet arbejdsmarked.

Samtidig er skatteprovenuet alt andet lige blevet udhulet af skattelettelser i 2012 og i 2016, hvor finansieringen via øgede indtægter fra fiskeressourcerne kan være svingende fra år til år, jf. Nationalbanken (2016).

For at undgå at forstærke opsvinget bør overskuddet på den offentlige saldo derfor øges hurtigere end planlagt af landsstyret. Derudover bør landsstyret og kommunerne overveje, om nogle af de store investeringsprojekter i den offentlige sektor eller de offentligt ejede virksomheder kan udskydes.

De gode konjunkturer og store overskud i de fiske-relaterede erhverv medfører desuden, at det er et godt tidspunkt at håndtere den langsigtede udfordring for den finanspolitiske holdbarhed.

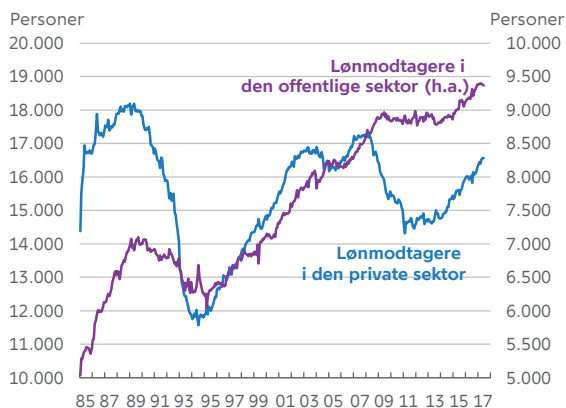
Ligesom mange andre økonomier står den færøske økonomi over for store demografiske udfordringer, fordi der bliver flere ældre og færre personer i den erhvervsaktive alder, jf. Nationalbanken (2016).

FØR beregnede i 2015, at det offentlige underskud vil vokse støt frem mod 2050. Der er behov for en varig finanspolitisk stramning på 5 pct. af BNP for at stabilisere den offentlige nettogæld på langt sigt, jf. FØR (2015a). FØR vurderede i sin rapport fra marts 2017, at der siden 2015 ikke er gennemført reformer, der øger indtægterne eller begrænser udgifterne, jf. FØR (2017a).

Nettoindvandringen siden 2015 har dog medført, at FØR i rapporten genberegner befolkningsprognosen. Det er som nævnt ikke usædvanligt, at nettoindvandringen stiger under en højkonjunktur på Færøerne. FØR konkluderer derfor, at forudsætningerne ikke er signifikant anderledes end i 2015.

Det offentlige forbrug ser ud til at stige i takt med opsvinget og følger dermed mønsteret fra tidligere

Figur 11

Kilde: Hagstova Føroya.

Landsstyrets forslag til en reform af fiskeriet, der potentielt kan øge indtægterne fra naturressourcerne, vil være et skridt på vejen til en langtidsholdbar finanspolitik. Forslaget kan dog ikke stå alene. En gradvis forhøjelse af pensionsalderen fra 67 til 72 år frem mod 2048 kan medvirke til at løse en del af udfordringen, jf. FØR (2015a). Indeksering af pensionsalderen til den forventede levetid kan fremtidssikre forhøjelsen af pensionsalderen. Ifølge FØR kan de to tiltag kun løse to tredjedele af udfordringen med, at de offentlige finanser ikke er holdbare.

Litteratur

Bakkafrost (2016), Capital Markets Day-præsentation v/Regin Jacobsen (CEO) og Gunnar Nielsen (CFO), juni.

De Forenede Nationer (2017a), Fødevarer- og landbrugsorganisation under FN, *Market Report*, A return to production growth in 2017 but global salmon shortage here to stay.

<http://www.fao.org/in-action/globefish/market-reports/resource-detail/en/c/887679/>

De Forenede Nationer (2017b), Fødevarer- og landbrugsorganisation under FN, *Market Report 2017*, Severely elevated prices in 2016 has salmon sector searching for solutions.

<http://www.fao.org/in-action/globefish/market-reports/resource-detail/en/c/902748/>

Det Systemiske Risikoråd (2017), Henstilling om aktivering af den systemiske buffer på Færøerne, 30. marts.

Erhvervsministeriet (2017), Meddelelse om fastsættelse af en systemisk kapitalbuffer for færøske kreditinstitutter, 2. maj.

Færøernes Økonomiske Råd (2015a), Redegørelse, forår.

Færøernes Økonomiske Råd (2015b), Redegørelse, efterår.

Færøernes Økonomiske Råd (2017a), Redegørelse, forår.

Færøernes Økonomiske Råd (2017b), Redegørelse, efterår.

Ellefsen, Hans og Heri á Rógvi (2015), Økonomisk rente og ringvirkninger i de vestnordiske fiskerier, rapport udarbejdet til NORA og til arbejdsgruppen for fiskeri under Nordisk Ministerråd.

Grinderslev, Oliver, Paul Lassenius Kramp, Anders Farver Kronborg og Jesper Pedersen (2017), Financial cycles: What are they and what do they look like in Denmark?, *Danmarks Nationalbank Working Papers*, nr. 115.

Nationalbanken (2016), Aktuelle økonomiske tendenser på Færøerne, *Danmarks Nationalbank Kvartalsoversigt*, 3. kvartal.

Rigsombudsmanden på Færøerne (2016), Beretning.

Rigsombudsmanden på Færøerne (2017), Færøudvalget 2016-17, bilag 16, Folketinget.

OM ANALYSE

Som en konsekvens af Nationalbankens rolle i samfundet udarbejdes analyser af økonomiske og finansielle forhold.

Analysen udkommer løbende og vurderer bl.a. den aktuelle konjunktursituation og strukturelle forhold.

DANMARKS NATIONALBANK
HAVNEGADE 5
1093 KØBENHAVN K
WWW.NATIONALBANKEN.DK

Redaktionen er afsluttet
14. september 2017

Sune Malthe-Thagaard
smt@nationalbanken.dk
ØKONOMI OG PENGEPOLITIK

DANMARKS
NATIONALBANK